

คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

characteristics of administrators promote active learning based on Iddhipāda 4
of school in kamphaeng phet primary educational service area office 2

ศศิธร แก้วอ่อน¹, วินัย ทองมัน², พระมหาอุดร อุตโตโร (มากติ)³
Sasitorn Kaew-on¹, Winai Tongmun², Phramaha Udon Uttaro³

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 2) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ใช้วิธีวิจัยแบบผสานวิธี ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู 180 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,360 คน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 302 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักอิทธิบาท 4 สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ การอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน และด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน 2) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ดังนี้ 1) ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร ผู้บริหารควรกระตุ้นหรือรื้อฟื้นการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้เชิงรุก มีเป้าหมายคือคุณภาพของผู้เรียน 2) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของสื่อและแบบเรียน เลือกสื่อที่มีประโยชน์ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมเลือกสื่อ เพื่อให้ได้สื่อตามความต้องการของผู้เรียน ติดตามประเมินผลการใช้สื่อ ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการสื่อสารต่อเนื่อง เพื่อการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง และควรประเมินประสิทธิภาพการสื่อสาร โดยรับฟังผลสะท้อนกลับจากครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น 4) ความรับผิดชอบ การอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดี ในการทำงานผู้บริหารพัฒนาตนเองให้เป็นตัวอย่างและเป็นแรงบันดาลใจ เพื่อผลักดันให้ครูร่วมกันจัดการเรียนรู้เชิงรุก รับฟังความคิดเห็นของครู ประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ 5) การสนับสนุนของผู้บริหาร ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีนิเทศ สร้างบรรยากาศที่ดี ติดตามประเมินผลด้วยวิธีหลากหลาย นำข้อมูลจากสรุปประเมินผล มาใช้ออกแบบแผนพัฒนาครู วิเคราะห์ แล้วนำมาปรับนโยบายและกลยุทธ์การบริหาร

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, สภาพคุณลักษณะของผู้บริหาร, อิทธิบาท 4

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail. 311206senyai@gmail.com

² อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตนครสวรรค์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตนครสวรรค์

Abstract

This research article has two objectives: 1) to study the characteristics Of Administrators Promote Active Learning and 2) to find the guidelines for Characteristics Of Administrators Promote Active Learning Based On 4 Iddhipâda Of School In Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2. The research populations were 1,460 and The research sample group were 303 administrators and teacher from 108 schools in Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2. The mixed method was used by collecting data 5 rating scale questionnaires, with a reliability coefficient of 0.97 and by interviewing with 9 key informants with semi-structured interviewing form to find the guideline for development of characteristics Of Administrators Promote Active Learning and 2) to find the guidelines for Characteristics Of Administrators Promote Active Learning Based On 4 Iddhipâda. The data analysis statistics were frequency distributions percentage, mean and standard deviation. The results of the research showed that: 1) The characteristics of administrators promoting active learning in schools under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2 were overall rated at the highest level. When ranked by mean scores from highest to lowest, the characteristics were: vision and administrative capabilities, academic leadership, human relations, responsibility and self-dedication with exemplary work ethic, and administrative support. All five aspects were rated at the highest level. 2) Guidelines for developing administrators' characteristics that promote active learning according to the Four Paths of 4 Iddhipâda are as follows: 1) Regarding vision and administrative capabilities, administrators should enthusiastically pursue new knowledge to broaden their vision, recognize the importance and benefits of active learning, with student quality as the ultimate goal. 2) For academic leadership, administrators should recognize the importance of learning materials and textbooks, select beneficial resources, allow teachers to participate in resource selection to meet student needs, monitor and evaluate resource utilization, and continuously improve. And 3) Concerning human relations and communication, administrators should continuously develop communication skills, use appropriate language and communication methods to foster understanding and good relationships, reduce conflicts, and evaluate communication effectiveness by listening to feedback from teachers and stakeholders for improvement. 4) For responsibility and role modeling, administrators should develop themselves as examples and inspirations to motivate teachers to implement active learning, listen to teachers' opinions, evaluate results, analyze data, and use findings to improve learning management. 5) Regarding support and implementation of evaluation results, administrators should promote supervision, create positive environments, employ diverse evaluation methods, use evaluation data to design teacher development plans, analyze results, and adjust administrative policies and strategies accordingly.

Keyword: active learning, characteristics of administrators promote , Iddhipâda 4

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายและจุดเน้นในการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพหุปัญญาให้กับผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในรูปแบบ Active Learning, STEM Education, Coding ฯลฯ และกระบวนการส่งต่อ

ในระดับที่สูงขึ้น⁴ Active learning คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นแนวคิดของการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับ ผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) สร้างแรงบันดาลใจ ให้ คำปรึกษา ดูแล แนะนำ ทำหน้าที่เป็นโค้ชและพี่เลี้ยง (Coach & Mentor) แสวงหาเทคนิควิธีการจัดการ เรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย (Meaningful learning) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ มีความเข้าใจในตนเองใช้สติปัญญา คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมที่ บ่งบอกถึงการมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21⁵ คือ 3Rs ได้ Reading, Writing, Arithmetic และ 21st Century Themes 8Cs ได้แก่ Critical Thinking & Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมี วิเคราะห์ญาณและทักษะในการแก้ปัญหา) Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์และ นวัตกรรม) Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Cross-cultural Understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวน ทศน์) Communication, Information & Media Literacy (2 - 3 ภาษา) (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ) Computing & Media Literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี สารสนเทศ) Career & Learning Self-reliance (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) Chang (ทักษะ การเปลี่ยนแปลง)⁶ รวมถึงการมีทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะวิชาชีพ บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ตามระดับช่วงวัย ผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของ สถานศึกษาประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว เนื่องจากเป็นผู้นำ เป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ และกำหนดทิศทาง หรือการวางแผนงานโครงการกิจกรรมของสถานศึกษา และหากผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความ เชี่ยวชาญด้านใดสถานศึกษาแห่งนั้นก็มักมีการดำเนินการที่โดดเด่นในด้านนั้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้เชิง รุกจะประสบผลสำเร็จได้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งมีคุณลักษณะที่ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาการจัดการศึกษาภาคบังคับในเขตพื้นที่ จังหวัดกำแพงเพชร 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอ ขามณุรลักษบุรี อำเภอคลองขลุง อำเภอคลองลาน อำเภอทรายทองวัฒนา อำเภอปางศิลาทอง และ อำเภอ빙สามัคคี ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 166 คน มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 21,277 คน ข้อมูลจากแผนพัฒนา การศึกษา (พ.ศ. 2566 – 2570) ซึ่งได้รายงานผลการดำเนินงาน ด้านคุณภาพการศึกษา พบว่า คุณภาพ การศึกษาลดลง ควรต้องได้รับการพัฒนาจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ภาพรวมมี คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 47.23 จำแนกตามความสามารถ พบว่า ความสามารถด้านภาษาไทยมีคะแนน เฉลี่ยมากที่สุด ร้อยละ 51.14 และความสามารถด้านคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 43.32 ผลการ

⁴ “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567”, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ (ธันวาคม 2567): 2.

⁵ “แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลด เวลาเรียน เพิ่มเวลาครู”, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562): 4.

⁶ วิจัยพันธุ์ พานิช, การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ส. เจริญการพิมพ์ จำกัด, 2556), หน้า 16

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 กับ ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับประเทศ พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยลดลง ร้อยละ 4.87 และร้อยละ 5.56 ตามลำดับ⁷ รวมทั้งผลการติดตาม ประเมินผล การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามตัวชี้วัดนโยบายเร่งด่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Quick Policy : QP) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ระดับความสำเร็จของการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ระดับคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้ อีกทั้งแผนปฏิบัติ แผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ไม่มีการดำเนินการโครงการพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง⁸ แสดงให้เห็นถึงปัญหาและแนวโน้มที่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาไม่เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active learning เป็นแนวทางที่จะนำมาช่วยแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active learning ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะความรู้ ความเข้าใจของครูผู้สอน พัฒนาสื่อการเรียนการสอน โดยบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ มี 4 ประการ คือ 1. ฉันทะ (ความพอใจ) คือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำในสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาที่จะทำให้ได้ผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป 2. วิริยะ (ความเพียร) คือ ขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดเลย 3. จิตตะ (ความคิดมุ่งไป) คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยให้ใจเกิดความฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ 4. วิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทบทวน) คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบหาข้อที่บกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุง อิทธิบาท 4 นี้ จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารองค์กรของผู้บริหาร⁹ ซึ่งเป้าหมายสุดท้ายคือผู้เรียนที่มีคุณภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้อำนวยการสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากสภาพปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและแนวทางดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาผู้อำนวยการสถานศึกษา นำไปสู่การพัฒนาครู และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต่อไป

⁷ “แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2”, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 (มกราคม 2566) : 7.

⁸ แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 (มกราคม 2567) :72-75.

⁹ พระโฆสิต โฆสิตธมโม, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารองค์กรสู่ความสำเร็จ”, วารสารธรรมวัตร, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565): 39-47.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

๑. ผลการศึกษาสภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต ๒

จากผลการวิเคราะห์แบบสอบถามคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, S.D.=0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.34) รองลงมาคือ ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.66$, S.D.=0.34) ถัดมาคือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$, S.D.=0.32) ถัดมาคือ ด้านความรับผิดชอบต่อคุณธรรมและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=0.35) และน้อยที่สุด คือ ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.71)

๒. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต ๒

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มาสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 แล้ววิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สรุปได้ ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร ให้เป็นผู้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และทันต่อเหตุการณ์ในการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอตามหลักอิทธิบาท 4 มีดังนี้

ฉันทะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความรักในหน้าที่ของตนเอง มองเห็นประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พัฒนาวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน มองประโยชน์คือคุณภาพที่จะเกิดกับนักเรียน กระตือรือร้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในโรงเรียน ส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อการพัฒนาตนเอง การสังเกตการณ์ในห้องเรียน สามารถจุดประกายความสนใจในการนำการเรียนรู้เชิงรุกมาใช้

วิริยะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้ขยันแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าร่วมการอบรม สัมมนา และการประชุมต่าง ๆ เพื่อรับความรู้ใหม่ ศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จและเรียนรู้จากผู้บริหารประสบความสำเร็จเชิงประจักษ์ ฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้มีความรู้ก่อนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติโดยให้ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จิตตะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน ดำเนินการเป็นขั้นตอน จัดสรรเวลาสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ การกำกับ ติดตาม ดูแล และนิเทศภายในเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างสม่ำเสมอ ให้ครูมีส่วนร่วมวางแผน ทำงานเป็นทีม แสดงความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมายโดยไม่ละทิ้งการตั้งเป้าหมายระยะยาว

วิมังสา ควรพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักทบทวนและประเมินตนเอง วิเคราะห์นโยบายและแนวโน้มการศึกษาปัจจุบันเพื่อเป็นแนวทางให้ครู รับฟังความคิดเห็นจากครู นักเรียน และชุมชน ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายเพื่อวัดคุณภาพของการเรียนรู้เชิงรุก พิจารณาแนวทางที่ประสบผลสำเร็จหรือสิ่งที่ต้องปรับปรุง จัดเวทีและเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสะท้อนผลลัพธ์ของการเรียนรู้เชิงรุก

2. ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ให้เป็นผู้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาสื่อ แบบเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 มีดังนี้

ฉันทะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้ตระหนักถึงความสำคัญของสื่อและแบบเรียนสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความพอใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการคัดเลือกและพัฒนาสื่อ

วิริยะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้ขยันศึกษาเรียนรู้ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ สามารถเลือกสื่อที่มีประโยชน์

จิตตะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักการใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายในการส่งเสริมครู ให้จัดหาสื่อที่ตอบสนองตามความต้องการหลากหลายของผู้เรียน

วิมังสา ควรพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักการติดตาม ประเมินผลการใช้สื่ออย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ สำหรับการปรับปรุงพัฒนาสื่อการเรียนการสอนสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านมนุษยสัมพันธ์ให้เป็นผู้ที่มีทักษะการสื่อสารที่สื่อสารได้ชัดเจนและตรงไปตรงมาในการจัดการและการนำเสนอข้อมูล ตามหลักอิทธิบาท 4 มีดังนี้

ฉันทะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้มีความรักและพอใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง การสื่อสาร ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ ความสามัคคี และความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

วิริยะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีทักษะการสื่อสารที่ดีอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพูด

การฟัง การใช้ภาษากาย หรือการนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นระบบและเหมาะสม เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

จิตตะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้มีความใส่ใจในทุกกระบวนการสื่อสาร ทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการ และผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยเน้นการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อลดความขัดแย้งในองค์กร และให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วิมังสา ควรพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักการประเมินผลและวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการสื่อสาร เช่น การรับฟังข้อเสนอแนะ การใช้ผลสะท้อนกลับมาปรับปรุงวิธีการสื่อสาร การกำกับติดตามผลการสื่อสารในการบริหารงานและการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

4. ด้านความรับผิดชอบ การอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน ให้เป็นผู้ที่มุ่งมั่น และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามหลักกัทธิบาท 4 มีดังนี้

ฉันทะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความรัก ความพึงพอใจ ในการทำงาน มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง การเป็นแรงบันดาลใจแก่ครูและนักเรียน หรือการมีเจตคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเรียนรู้

วิริยะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความมุ่งมั่นและความพยายามในการสนับสนุนและผลักดันการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้ปรากฏอย่างเด่นชัดในหลากหลายวิธีการ เช่น การทำงานร่วมกับครู การสร้างทีมงาน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนการเป็นผู้นำที่กล้าเปลี่ยนแปลงและลงมือปฏิบัติจริง

จิตตะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความความเอาใจใส่ เป็นผู้เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของครู นักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ อย่างจริงจัง พร้อมแสดงออกถึงความตั้งใจในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความคิดและพฤติกรรมในการจัดการศึกษา

วิมังสา ควรพัฒนาผู้บริหารให้เห็นความสำคัญของการประเมินผล การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้ผลลัพธ์จากการประเมิน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนา โดยการกำกับ ติดตาม วัดผล และประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร ให้เป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในการนำผลการกำกับติดตามและประเมินผล มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา ตามหลักกัทธิบาท 4 มีดังนี้

ฉันทะ ควรพัฒนาผู้บริหารมีความรัก ความตั้งใจจริงในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมความสุขในการทำงานของครู ซึ่งจะทำให้ครูเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อไป

วิริยะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความพากเพียรในการดำเนินงานจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารกำหนดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การสังเกตการสอน การประชุม การจัด PLC การใช้เครื่องมือประเมินเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ ซึ่งความมุ่งมั่นนี้ช่วยให้การพัฒนาการเรียนรู้มีความต่อเนื่องและมีคุณภาพ

จิตตะ ควรพัฒนาผู้บริหารให้มีความตั้งใจในการกำกับ ดูแล การเรียนรู้ของครูอย่างใกล้ชิด เอาใจใส่ต่อข้อมูลที่ได้จากการประเมินผล มาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ การออกแบบแผนพัฒนาครูเฉพาะบุคคล ซึ่งจะสะท้อนถึงความใส่ใจของผู้บริหารในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

วิมังสา ควรพัฒนาผู้บริหารใช้ผลการนิเทศและข้อมูลการประเมิน มาพิจารณาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายในการพัฒนาหลักสูตร กลยุทธ์การเรียนรู้ หรือแม้กระทั่งการปรับบทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

สภาพคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร ด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบการอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน และด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้สถานศึกษาปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้หลากหลาย ส่งเสริมให้มีการต่อยอดแนวความคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาได้นำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง **สอดคล้องกับ ศรนรินทร์ เชี่ยวชาญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง** แนวทางส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรีเขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมากและมากที่สุดตามลำดับ¹⁰ โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้านสรุปผลได้ดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร

ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็น รายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีวิสัยทัศน์ เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุก **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นเรื่องการนำแนวความคิดการจัดการเรียนรู้แบบใหม่มาใช้กับนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับคุณภาพการศึกษาของนักเรียน และต้องสามารถแนะนำ ให้คำปรึกษา หรือพาครทำได้ จึงจำเป็นต้องเป็นผู้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้เป็นผู้ที่มีความรู้มากขึ้น และมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่กว้างไกลขึ้น จากการได้ศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่อง **สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง** การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา ได้ให้ข้อเสนอปัจจัยและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ที่มีประสิทธิภาพ 1. ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ กล้าเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรและการสอน การวัดผลประเมินผล รวมทั้งต้องมีระบบกำกับ ติดตาม นิเทศ ให้คำปรึกษา แนะนำแก่ครูอย่างสม่ำเสมอ¹¹

ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็น รายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพของครูผู้สอนโดยจัดอบรม ให้คำปรึกษา และสร้างโอกาสในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับครูส่งเสริมพัฒนาครู ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับนักเรียนได้ ทั้งยังมีการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยที่เป็นผู้นำด้านบริการวิชาการได้จัดฝึกอบรมพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และผู้บริหารมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมการฝึกอบรมที่จัดขึ้น **สอดคล้องกับ กมลวรรณ แสนเสนาะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง** ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสนับสนุนและส่งเสริมครูผู้สอนให้เกิดการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีความเจริญก้าวหน้าทางสติปัญญา จิตใจและสังคม โดยที่

¹⁰ ศรนรินทร์ เชี่ยวชาญ, “แนวทางส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1”, วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2568): 170-183.

¹¹ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 1 (ห้างหุ้นส่วนจำกัด อีเลฟเว่น สตาร์ อินเตอร์เทค: กรุงเทพฯ, 2567), หน้า 46.

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงการมีภาวะผู้นำทางวิชาการในการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก¹²

ด้านมนุษยสัมพันธ์

ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเครือข่ายหรือผู้เกี่ยวข้องด้านวิชาการการจัดการเรียนรู้เชิงรุก **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 มีการส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือจัด PLC เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง **สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการของครู ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประเด็นการพัฒนาครู ครูต้องการพัฒนาความรู้และความสามารถในการจัดการเรียนรู้ เช่น การเขียนแผนการสอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบกิจกรรมที่น่าสนใจ การจัดการชั้นเรียนในการทำกิจกรรม เทคนิค การสอนที่หลากหลาย วิธีการวัด ประเมินผล ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุก การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาสื่อการสอนที่น่าสนใจ และการออกแบบใบงาน เป็นต้น สำหรับวิธีการพัฒนาควรให้มีบรรยากาศเหมือนสอนอยู่ในห้องเรียนจริง ควรทำ PLC ทั้งในสถานศึกษา กับ หน่วยงานภายนอก

ด้านความรับผิดชอบ การอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน

ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้รับบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารอย่างชัดเจน **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** ผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน คือการบริหารงานวิชาการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีนโยบายในการปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้จากเดิมเป็นการเรียนรู้แบบเชิงรุก Active Learning ซึ่งผู้บริหารจึงจำเป็นต้องรับบทบาทหน้าที่และรับผิดชอบเพื่อให้มีนโยบายดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน **สอดคล้องกับ นงลักษณ์ พันธุ์วิไล และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด¹³

ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร

ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาวิธีการประเมินที่รองรับการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การประเมินผลงาน การประเมินโดยใช้แบบสังเกต **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** การจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับนักเรียน เป็นการเรียนการสอนที่แตกต่างจากเดิมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทบาทของครูผู้สอนเปลี่ยนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนแทน การสอนบรรยาย หรือเป็นผู้บอกเนื้อหา ไปสู่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ดังนั้นการวัดผลประเมินผลก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตาม มีการพัฒนาการวัดผลประเมินผลเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การเปลี่ยนจากแบบทดสอบปรนัยเป็นการดูผลงาน ดูแฟ้มสะสมงาน ของนักเรียน เป็นต้น **สอดคล้องกับ สนิสา ดวงขตา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

¹² กมลวรรณ แสนเสนาะ, “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก”, การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4 “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”, (2565): 992-999.

¹³ นงลักษณ์ พันธุ์วิไล, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1”, วารสารศิลปการจัดการ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2567): 334-350.

รายด้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และด้านการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ตามลำดับ อยู่ในระดับมากทุกด้าน¹⁴

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

1. ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร

ผู้บริหารควรกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ขยันแสวงหาความรู้ เข้าร่วมอบรมศึกษาดูงาน ลงมือปฏิบัติเพื่อให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้เชิงรุก นำไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีเป้าหมายชัดเจนคือคุณภาพของผู้เรียน ทำงานเป็นทีม ดำเนินการ และนิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ ทบทวนประเมินตนเอง รับฟังความคิดเห็นเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** วิสัยทัศน์เป็นเหมือนจุดหมายปลายทางหรือสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต จึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประสบผลสำเร็จได้ และการจะมีวิสัยทัศน์ได้จำเป็นที่ผู้บริหารต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ **สอดคล้องกับ ยรรยง นาคนวน และคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารที่มุ่งประสิทธิผลและบทบาทเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์เพื่อความสำเร็จมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษามักจะให้ความสำคัญกับวิสัยทัศน์เป็นอันดับแรก เนื่องจากวิสัยทัศน์จะเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ทิศทางการดำเนินกิจกรรมในองค์กรทั้งหมดและเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นของผู้บริหารที่พึงมี¹⁵ **และสอดคล้องกับ ปิ่นมนัส ไบนิล และทัศนะ ศรีปัตตา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สูงจะสามารถสร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความยืดหยุ่น แก้ปัญหาได้ เพื่อเป็นแสงสว่างชี้ทางให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สร้างความเชื่อมั่นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้¹⁶

2. ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของสื่อและแบบเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นผู้นำทางวิชาการ ขยันศึกษาหาความรู้ เพื่อให้สามารถเลือกสื่อที่มีประโยชน์ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือกสื่อ เพื่อให้ได้สื่อตามความต้องการของผู้เรียน และมีการติดตามประเมินผลการใช้สื่อ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจำเป็นต้องใช้สื่ออุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการที่หลากหลายและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทและสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน การใช้สื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกแบบเดิมอาจเป็นการเรียนรู้ที่ล้าสมัย และบางครั้งเป็นความรู้ที่ไม่ได้ใช้แล้ว จึงต้องมีการจัดซื้อ จัดหา

¹⁴ สุนิสา ดวงขตา, “แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 3”, *การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 2564), หน้า 93 - 94.

¹⁵ ยรรยง นาคนวน และคณะ, “การบริหารที่มุ่งประสิทธิผลและบทบาทเชิงรุกของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อมาตรฐานการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17”, *เอกสารการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัย (Symposium) ระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 12*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ อ. บ. ล. ร. า. ช. ธ. า. นี. , 2 5 6 3) : 2 9 8 - 3 0 5 .

¹⁶ ปิ่นมนัส ไบนิล และทัศนะ ศรีปัตตา, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1”, *วารสารมณีเชษฐาราม วัตถุประสงค์*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2568): 334-336.

พัฒนาสื่อ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่เรื่อย ๆ และจำเป็นต้องได้รับสนับสนุนงบประมาณจากผู้บริหารโรงเรียนที่เพียงพอ สอดคล้องกับ **นงลักษณ์ พันธุ์วิไล** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดโครงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สนับสนุนงบประมาณในการจัดหาสื่อ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาครูและบุคลากร มีการนิเทศ กำกับ ติดตามแบบกัลยาณมิตรและส่งเสริมให้มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง¹⁷ และสอดคล้องกับ **ศิรินาฏ เจาะจงและจิตติมา วรณศรี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหา ความต้องการและแนวทางการบริหารงานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านการบริหารงบประมาณและการบริหารวัสดุและทรัพยากรการเรียนรู้ ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา ซึ่งงบประมาณที่ไม่เพียงพอเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการจัดทำทรัพยากรที่จำเป็น¹⁸

3. ด้านมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร

ผู้บริหารควรตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน ที่ต้องพัฒนาการสื่อสาร โดยมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารต่อเนื่อง ใช้ภาษาและสื่อสารอย่างเหมาะสม ใส่ใจเนื้อหาและผลกระทบของการสื่อสารเมื่อสื่อสารออกไป เพื่อการสร้างความเข้าใจ สร้างความร่วมมือ และความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง และควรประเมินประสิทธิภาพการสื่อสารของตนเอง โดยรับฟังผลสะท้อนกลับจากครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา รวมถึงครู ในการสื่อสารนโยบาย ประสานความร่วมมือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมถึงการรับฟังข้อเสนอแนะและรับฟังปัญหาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขหรือให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่สื่อสารแล้วเกิดความขัดแย้ง ที่จะส่งผลกระทบต่อการทำงาน **สอดคล้องกับ ศีลาพร สวัสดิ์คำ และธีระภัทร ประสมสุข** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารจัดการการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางมนุษย คือ ควรเข้าถึง เข้าใจ มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้เสียโดยเลือกใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็นใน รูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสม ให้คำปรึกษา แนะนำ มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของครูผู้ร่วมงานโดย มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในทุกขั้นตอน¹⁹ **และสอดคล้องกับ นูรีนา แวดือระ และพรพนา ศรีสถานนท์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการโรงเรียนกับบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการสื่อสารที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนในระบบควรส่งเสริมให้ครูโรงเรียนเอกชนในระบบพัฒนาในด้านการสื่อสารที่ชัดเจนมากขึ้น ฝึกทักษะการสื่อสารที่ดีชัดเจน เช่นการพูด การเขียน เป็นการสื่อสารที่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจน มีการ

¹⁷ นงลักษณ์ พันธุ์วิไล สุพจน์ แสงเงิน และสุภาพ วิเศษศรี, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1”, *วารสารศิลปการจัดการ*, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2567): 334-350.

¹⁸ ศิรินาฏ เจาะจงและจิตติมา วรณศรี, “ความต้องการและแนวทางการบริหารงานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง”, *Journal of Roi Kaensarn Academi*, ปีที่ 9 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567): 2884-2898.

¹⁹ ศีลาพร สวัสดิ์คำ และธีระภัทร ประสมสุข, “ทักษะการบริหารจัดการการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3”, *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2566): 825-836.

ตรวจสอบหากไม่ถูกต้องมีการแก้ไข เน้นการสื่อสารที่สุภาพ เหมาะสม รู้จักการวิเคราะห์สถานการณ์ สื่อสารในเชิงสร้างสรรค์จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง²⁰

4. ด้านความรับผิดชอบและการเป็นแบบอย่าง

ผู้บริหารควรมีความรัก มีความตั้งใจในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก แสดงความตั้งใจจริง โดยพัฒนาตนเองให้เป็นอย่างและเป็นแรงบันดาลใจ เพื่อผลักดันให้ครูร่วมกันจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีเป้าหมายให้ชัดเจนในเรื่องการพัฒนาเพื่อคุณภาพผู้เรียน รับฟังความคิดเห็นของครู ประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้เชิงรุก **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** การมีความรับผิดชอบต่อความตั้งใจของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น วิจัยหรือการทดลองเฉพาะชั้นเรียน เฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ นักเรียนมีคุณภาพ การศึกษาที่ดี ได้ก่อนการนำไปเป็นนโยบายให้ทุกชั้นปรับเปลี่ยนตาม จะทำให้ครูเห็นถึงความตั้งใจจริงของผู้บริหารสถานศึกษา และสามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้แบบเดิมไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก จาก การได้เห็นแบบอย่างที่ประสบผลสำเร็จและ รู้สึกมั่นใจเนื่องจากการส่งเสริมสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา **สอดคล้องกับ สุจิตตรา มุลอินทร์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรับผิดชอบการอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับแรก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีความรับผิดชอบและเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงานส่งผลให้ครูปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถทำให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ²¹

5. ด้านการสนับสนุนและนำผลประเมินมาพัฒนา

ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการวางแผนนิเทศ สร้างบรรยากาศที่ดี พยายามนิเทศ ติดตาม ประเมินผลด้วยวิธีหลากหลาย เอาใจใส่ในการนำข้อมูลประเมินผล มาใช้ออกแบบแผนพัฒนาครู วิเคราะห์ผลนิเทศอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาปรับนโยบายและกลยุทธ์การบริหาร **ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ** การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก เป็นแนวทางใหม่ที่ขัดแย้งจากแนวทางเดิมจากครูเป็นผู้สอนเนื้อหาเป็นหลักเปลี่ยนเป็นเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้นครูอาจมีมุมมองที่ยังยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิม จำเป็นจะต้องได้รับคำแนะนำและคอยช่วยเหลือ ให้ความคิดเห็นโดยการนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ **สอดคล้องกับ อาทิตยา จันมะโน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญ มีการส่งเสริมในดำเนินการนิเทศ นิเทศการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีระบบโดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ความช่วยเหลือครูในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตามภารกิจหลักของสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา²²

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัย คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร 2) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 4) ด้านความรับผิดชอบ การอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน 5) ด้านการสนับสนุนของผู้บริหาร และหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักอิทธิบาท 4

²⁰ รินา แวดือระ และพรพนา ศรีสถานนท์, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนกับบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี”, วารสารรัชต์ภาคย์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 54 (กันยายน – ตุลาคม 2566): 368-380.

²¹ สุจิตตรา มุลอินทร์, "คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 3", วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565): 79-94.

²² อาทิตยา จันมะโน, “การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3”, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยพะเยา, 2564), หน้า 110.

ประกอบด้วย 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 2 ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งที่เป็นผู้มีความรู้ด้านหลักธรรมาภิบาลบริหาร สถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน โดยสรุปเป็นองค์ความรู้และนำเสนอเป็นแผนภาพได้ดังนี้



ภาพที่ 4.1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

วงกลมชั้นในสุด คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียน ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 2

วงกลมชั้นที่ 2 คือ หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการ คือ หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ ความรัก และความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจจดจ่อ ความเอาใจใส่และ วิมังสา การใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ

วงกลมชั้นที่ 3 คือ คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมี 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์และความสามารถทางการบริหาร

ผู้บริหารควรกระตือรือร้นในการศึกษาเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ขยันแสวงหาความรู้ เข้าร่วมอบรม ศึกษาดูงาน ลงมือปฏิบัติเพื่อให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนรู้เชิงรุก นำไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่มีเป้าหมายชัดเจนคือคุณภาพของผู้เรียน ทำงานเป็นทีม ดำเนินการ และ นิเทศ ติดตามอย่างสม่ำเสมอ ทบทวนประเมินตนเอง รับฟังความเห็นเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2. ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ

ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของสื่อและแบบเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นผู้นำทางวิชาการ ขยันศึกษาหาความรู้ เพื่อให้สามารถเลือกสื่อที่มีประโยชน์ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเลือกสื่อ เพื่อให้ได้สื่อตามความต้องการของผู้เรียน และมีการติดตามประเมินผลการใช้สื่อ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร

ผู้บริหารควรตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน ที่ต้องพัฒนาการสื่อสาร โดยมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารต่อเนื่อง ใช้ภาษาและสื่อสารอย่างเหมาะสม ใส่ใจเนื้อหาและผลกระทบของการสื่อสาร เมื่อสื่อสารออกไป เพื่อการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง และควรประเมินประสิทธิภาพการสื่อสารของตนเอง โดยรับฟังผลสะท้อนกลับจากครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น

4. ด้านความรับผิดชอบและการเป็นแบบอย่าง

ผู้บริหารควรมีความรัก มีความตั้งใจในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก แสดงความตั้งใจจริง โดยพัฒนาตนเองให้เป็นตัวอย่างและเป็นแรงบันดาลใจ เพื่อผลักดันให้ครูร่วมกันจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีเป้าหมายให้ชัดเจนในเรื่องการพัฒนาเพื่อคุณภาพผู้เรียน รับฟังความคิดเห็นของครู ประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้แนวทางที่ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย/เชิงปฏิบัติการ และใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสิ่งสำคัญนอกจากการสนับสนุนด้านการฝึกอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้อำนวยการสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณสำหรับการจัดทำสื่อ วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้กับครูผู้สอน

2) คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดนโยบายการนิเทศ กำกับ ติดตาม และสรุปผล รายงานผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา ครูผู้สอนที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ประสบผลสำเร็จเพื่อเป็นแบบอย่างทำให้เกิดเกิดการพัฒนายังต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้มีความใฝ่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทันท่วงทีเหตุการณ์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากมีการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีแต่ผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีความรู้ ไม่อยากเรียนรู้สิ่งใหม่ก็ไม่อาจมีวิสัยทัศน์ขับเคลื่อนนโยบายให้ประสบผลสำเร็จได้

2) การส่งเสริมพัฒนาสื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้งบประมาณสนับสนุน ควรมีการระดมทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3) ควรมีการกำกับ นิเทศภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและนำสรุปผลจากการนิเทศกำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มาปรับปรุงพัฒนา และพิจารณาให้คำชมเชย มอบรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจและเป็นแบบอย่างให้กับครูที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับผู้เรียน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2) ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ทรัพยากรชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนประถมศึกษา

3) ควรศึกษาบทบาทของภาวะผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนประถมศึกษา

4) ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการศึกษสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่องกับสถานศึกษาที่จัดการเรียนรู้แบบเดิม

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ แสนเสนาะ, “ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก”, การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4 “GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2022 iHappiness: ความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนในยุคสังคมดิจิทัล”, (2565): 992-999.

นงลักษณ์ พันธุ์วิไล, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามการรับรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1”, วารสารศิลปการจัดการ, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2567): 334-350.

สุนิสา ดวงชตา, “แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 3”, การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2564.

แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562): 4.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ (ธันวาคม 2567): 2.

ปิ่นมณัส ไบนิล และทัศนะ ศรีปัดดา, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1”, วารสารมณีเชษฐาราม วัตถุประสงค์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2568): 334-336.

- แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2, **สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2** (มกราคม 2567): 72-75.
- แผนพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2, **สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2** (มกราคม 2566): 7.
- พระโฆสิต โฆสิตธมโม, “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารองค์กรสู่ความสำเร็จ”, **วารสารธรรมวัตร**, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565): 39-47.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. **ราชกิจจานุเบกษา 129, 123**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://www.moe.go.th/>. [2 เมษายน 2565].
- รีนา แวดือระ และพรพนา ศรีสถานนท์, “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้อำนวยการโรงเรียนกับบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี”, **วารสารรัชต์ภาคย์**, ปีที่ 17 ฉบับที่ 54 (กันยายน – ตุลาคม 2566): 368-380.
- วิจารณ์ พานิช, **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ส. เจริญการพิมพ์ จำกัด, 2556.
- ศรนรินทร์ เชี่ยวชาญ, “แนวทางส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 1”, **วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร**, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2568): 170-183.
- ศิรินาฏ เจาะจงและจิตติมา วรณศรี, “ความต้องการและแนวทางการบริหารงานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง”, **Journal of Roi Kaensarn Academi**, ปีที่ 9 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2567): 2884-2898.
- ศิลาพร สวัสดิ์คำ และธีระภัทร ประสมสุข, “ทักษะการบริหารจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาพระเจ้าพรหมมหาราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3”, **วารสารนวัตกรรมจัดการศึกษาและการวิจัย**, ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2566): 825-836.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, **การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 1 ห้างหุ้นส่วนจำกัด อีเลฟเว่น สตาร์ อินเตอร์เทรด: กรุงเทพฯ, 2567.
- สุจิตตรา มุลอินทร์, “คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาฉะเชิงเทรา”, **วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย**, ปีที่ 14 ฉบับที่ (กรกฎาคม-ธันวาคม 2565): 79-94.
- อาทิตยา จันมะโน, “การศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3”, **การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยพะเยา, 2564.